

DE STEMMEN

AFLEVERING 2 - OMKIJKEN (TRANSCRIPTIE)

INTRO

KATHARINA SMETS (host, voice-over)

Orpheus kon zo mooi zingen dat hij zelfs stenen kon laten huilen.
Zo ken ik het verhaal.

(onheilspellende koperblazersklanken)

Orpheus was een dichter, een muzikant. Hij kon zijn geluk niet op toen de nimf Eurydice met hem wilde trouwen. Maar op hun trouwdag kroop een giftige slang door het gras. Eurydice stierf en Orpheus was ontroostbaar.

De dood is een plek waar je normaal gezien niet van terugkeert. Maar Orpheus zwoer dat hij Eurydice zou terughalen uit de onderwereld. Hij nam zijn lier en begon te zingen. Zelfs de schimmen waren ontroerd. De goden van de onderwereld veegden hun tranen weg en lieten Eurydice vrij, op één voorwaarde. Orpheus mocht niet omkijken terwijl ze samen naar de wereld van de levenden liepen.

Eurydice volgde Orpheus naar het licht. Of dat hoopte hij toch. Want toen ze *bijna* boven waren, begon hij te twijfelen. Was hij bang dat ze hem niet volgde? Of kon hij het niet meer uithouden van verlangen? Misschien wilde hij haar gewoon zien. Dus keek hij om. En hij zag hoe Eurydice met de armen uitgestrekt in de duisternis wegzonk.

Het is een van die grote verhalen. Verteld en gezongen sinds de Oudheid. Omdat het gaat over grote liefde denk ik, over loslaten, en over herinnering.

(elektronische muziek: titelgeneriek)

TOM DE JAGER

Veel mensen weten dat niet, maar spieren hebben echt een geheugen en dat blijft gewoon in je lichaam.

DOLLY BING BING

Omdat datgene wat mij nog steeds bijna met zwartheid of blackout of stilte of stomheid slaat, is het moment van het loslaten van mijn man.

KATHARINA

Welkom bij *De Stemmen*, een podcast van Opera Ballet Vlaanderen. In ieders leven schuilt een opera, en wij gaan ernaar op zoek. Elke aflevering bundelt persoonlijke verhalen rond één tijdloos thema dat de kunsten en het leven betekenis geeft.

Aflevering 2 : Omkijken

JEROEN BROUWERS

Ik sta aan de verkeerde kant. Mijn liefde gaat verloren. Orpheus daalde in het schimmenrijk af om er de dood van zijn geliefde ongedaan te maken of niet-gebeurd te laten zijn.

(Het koperkwintet van Opera Ballet Vlaanderen speelt de sinfonia uit Act III van Claudio Monteverdi's Orfeo.)

Toen hem dit was gelukt, had hij niet moeten omkijken, wat volgens jou betekent dat hij zich niet had moeten herinneren dat wat ongedaan en niet-gebeurd was wél was gedaan en gebeurd.

KATHARINA

Zo interpreteert de Nederlandse schrijver Jeroen Brouwers de mythe. Omkijken is hetzelfde als zich iets herinneren, schrijft hij. Maar juist door om te kijken, maken we wát we ons willen herinneren kapot.

JEROEN

Was voor je blijven kijken, kerel. Ze komt wel, je had dat moeten vertrouwen, als Hades toch zégt dat je haar mag mee terugnemen, nou geloof dat dan en zo. Naar mijn opvatting is het dat Orpheus omkijkt omdat hij zich wil herinneren hoe mooi ze was toen ze nog leefde. Hij kijkt dus om naar het verleden. En dat had hij niet moeten doen. Het is zelden goed om om te kijken naar het verleden. In het verleden vind je toch niet terug dat wat jou in het verleden zo gelukkig maakte.

KATHARINA

Maar wat als het verleden zit opgeslagen in je lichaam? In je spieren, zoals bij Dolly Bing Bing, of in je botten, zoals bij Tom De Jager? Dit zijn twee verhalen van mensen die terugblikken op een verleden dat ze nog elke dag met zich meedragen.

(elektronische muziek: einde titelgeneriek)

TOM DE JAGER

KATHARINA

Op het Eilandje in Antwerpen, vlak naast het water, liggen de balletstudio's van Opera Ballet Vlaanderen. En hier is ook een kleine kamer die tot de nok gevuld is met allerlei kleuren en

maten van dansschoenen en pointes. Pointes, dat zijn de typische balletschoenen met verharde punt.

(geluiden van een balletles: pianomuziek en een leraar die aanwijzingen geeft)

Balletdancers trainen zes dagen op zeven. Ze oefenen net zo lang tot het bijna vanzelf gaat, tot alle bewegingen in hun lichaam opgeslagen zijn. Door al dat repeteren verslijt een professionele balletdanser ongeveer één paar dansschoenen per week. Bijna zestig paar per jaar per danser. Dat zijn er heel veel. En iemand zorgt voor al die schoenen.

TOM DE JAGER

Dit is de pointeskamer, dus het pointeskot zoals wij zeggen. We hebben hier de stockage van alle pointes en balletschoenen van onze dansers. Dus eh, voor het hele jaar zijn die al besteld en liggen die klaar. Het ziet er altijd indrukwekkend uit omdat alle schoenen voornamelijk op naam ook worden gemaakt, dus je ziet dan ook echt die *kotjes* met de namen erop en ja... het is een hele administratie. Maar eh, ik heb zelf ook heel lang gedanst dus ik weet hoe belangrijk het voor het vak is.

KATHARINA

Tom de Jager danste tot een paar jaar geleden zelf bij het gezelschap. Vandaag werkt hij er achter de schermen. Hij maakt de dagplanning, organiseert audities, hij gaat mee op tournee. Zo zorgt hij ervoor dat de dansers kunnen schitteren op het podium. En hij weet dus ook alles van dansschoenen.

TOM

En zie je, dat is echt cardboard, dus karton met papier-maché en jute eromheen. En meer is het eigenlijk niet. Mensen denken dat er hout in zit of zo, of eh... ja, mensen denken dat er staal in zit of zo (*klopt met de pointe op de tafel*) want het klinkt natuurlijk heel hard, maar het is uiteindelijk niets meer dan karton met papier-maché en jute.

Dansers hebben ook altijd een hamer mee: dat is om ze natuurlijk te dempen, dat geluid te dempen. Mensen doen ze in de microgolfoven, de schoenen, om ze zachter te maken of om de, ja, om de lijm te doen drogen. Ja, daar wordt vanalles mee gedaan.

Dus het volledige lichaam wordt gedragen op dat kleine platform. Vooral dat pointewerk is gewoon zo moeilijk, weet je. Dat hele lichaam gaat naar die schoen staan, weet je. Want die botten die vormen zich ook naar... naar het vak.

Het is gewoon zo'n esthetisch aantrekkelijke dansvorm dat ik denk dat het nooit zal verdwijnen, omdat het zo, het is zo magisch weet je, je moet er vanop heel jonge leeftijd mee beginnen, en het wordt zeg maar een soort van verlengstuk van het been.

Je gaat naar de academie rond negen, acht, negen, tien, dat is de instapleeftijd. Daar moet je eigenlijk de beslissing al maken en dan is het een afvalrace. Je begint met

een klas van vijftig en dan uiteindelijk studeren er vier af. Ja... dat maakt het vak ook zo mooi. Het is niet voor iedereen weggelegd. Niet iedereen kan het, niet iedereen wil het. Het is zeker een heel moeilijk en heel lastig en zwaar beroep.

Je bent zo afhankelijk van het lichaam, sowieso, als danser, maar die schoen is toch iets... ja, dat knelt dan, en weet je... Je bent moe, je hebt spierpijn en dan heb je bijvoorbeeld een ingegroeide teennagel. Ik heb het al meegemaakt, zelf ook. Ik kon gewoon die schoen niet aan. En je kunt doen wat je wilt, je hebt daar maanden voor gewerkt, dag in, dag uit, en dan door een nagelriem moet je de shows cancelen. Dat gebeurt.

KATHARINA

Tom had *veel* over voor zijn danscarrière. *Alles*, eigenlijk. Zelfs een bot-ent, waar hij dagelijks aan wordt herinnerd door een bult op zijn scheenbeen.

TOM

Heel vaak heb ik kwetsuren gehad, echt heel vaak, en vooral aan het begin van mijn danscarrière toen ik hier begon in 2002. Ik heb dan een bot-ent moeten laten plaatsen, want ik had last van stressfracturen in mijn tibialis. Dus dat zijn kleine scheurtjes die ontstaan door een scala aan redenen. Dat kan zijn een combinatie van slechte vloer, slechte voeding, ondervoeding, te extreme uitdraai, dat soort dingen. En toch zeker op jonge leeftijd komt dat bij jonge dansers vaak voor. Wat er wordt gedaan, is dat er een bot-ent wordt genomen uit uw heupbot, omdat uw heupbot is het sterkste menselijk bot. Daar wordt een pasta van gemaakt, en dat wordt dan volledig terug in die tibia gezet.

Het is eigenlijk zo dat eh, dat toch zeker vier tot vijf doktoren echt in mijn gezicht gezegd hebben van: 'U bent niet geschikt voor dit vak en u zou best gewoon nu stoppen met dat dansen en een echte job zoeken.' En dan dacht ik van: ja, *no way, no way*, daar was geen denken aan dat ik naar die doktoren zou luisteren. Ik was vanaf mijn derde begonnen met dansen. Elke dag. Ja.

Ik studeerde ook aan de Royal Ballet School in Londen in die tijd toen dat het probleem begon eigenlijk. En toen ook: het moest en zou genezen. En... Mijn opa werd begraven in die tijd, maar ik ben dan niet teruggevlogen voor de begrafenis. Maar daar heb ik later wel spijt van gehad. Alles staat in het teken van dat dansen en dat lichaam... en alles eromheen moet wijken.

(Deur gaat open en de geluiden van de balletles keren terug.)

Ik had niet zoveel talent als veel van mijn collega's, dus ik heb echt altijd keihard moeten werken. Ik kon ook nooit iets onthouden, mijn lichaam wilde de passen nooit echt goed onthouden, dus ik moest uren bijstuderen thuis. Alles uitschrijven van begin tot het eind. En op dieet, non-stop op dieet. Geen alcohol, geen niks, alles... Hoe hard ik ook werkte, hoe graag ik het ook wilde, ik kon niet altijd op mijn talent rekenen. Hoe goed is je muzikaliteit, hoe stressbestendig ben je, hoe sta je in het leven? Dat speelt allemaal mee en voor mij was dat gewoon heel zwaar.

Ik moest altijd (*zucht*) uren van tevoren in die studio opwarmen, want voordat dat lichaam van mij warm was, dat duurde echt een uur. En dan weer tussen die repetities door weer warm blijven en dan weer omkleden en weer uitkleden en weer omkleden. En ook... ik ben ook heel, ja toch wel vrij kleding bewust hè, van nature, dus ik wil er graag verzorgd uitzien voor mensen. Dus dan altijd na die repetities helemaal bezweet weer een nieuwe outfit, weer douchen, weer een nieuwe outfit (*zucht*). Soms douchte ik zes, zeven, acht keer op een dag om verzorgd voor de dag... en dan ja... dat is, ja... Na vijftien jaar ben je er echt wel... (*lacht*) ook moe van uzelf van, dus nu, ik heb nu één outfit aan 's morgens en 's avonds gaat het uit en dat was het.

Dus met die wetenschap, hoe moeilijk dat het was, vind ik het heel fijn om niet meer de stress, in de make-up, de kostuums, de fittings de ah (*zucht*)... Ik ben zo blij dat ik het gewoon mag organiseren voor iedereen, maar dat ik het zelf niet meer hoeft te doen, vind ik wel heel fijn.

KATHARINA

Na zestien jaar als professionele danser vond Tom zijn nieuwe rol in het gezelschap.

TOM

Ja, het is altijd zoeken naar de balans, maar ik denk, de plek waar ik zit, zit ik nu goed.

KATHARINA

Het ballet heeft Tom niet losgelaten. Wanneer hij erover spreekt, dan fonkelen zijn ogen. En zijn ervaring als danser komt nog verrassend vaak van pas.

TOM

Als je de opleiding als danser klaar hebt, dan kun je eigenlijk alles aan, dat geloof ik sowieso. Het is heel relevant (*lacht*), met alle maatregelen en alle lockdowns en vereenzaming. We weten niet wanneer dit stopt, we weten niet wanneer het eindigt, en dat is ook in een danscarrière zo, omdat je zelf niet bepaalt wat dat je danst. Weet je, de staf beslist wat je danst, en je weet dus zelf het verloop van je carrière ook volledig niet. Ik put daar nu als mens ook weer uit, uit die ervaring van: OK, er is iets gaande en we moeten ons daarnaar schikken, maar je moet positief blijven. Ja, ik put daar zeker heel veel kracht uit.

KATHARINA

Tom nam afscheid van het podium, maar zijn lichaam is het dansen nog lang niet vergeten.

TOM

Veel mensen weten dat niet, maar de spieren hebben echt een geheugen. Dat is je motoriek enerzijds, maar anderzijds is dat echt ook gewoon de *muscle memory*, dus je spieren onthouden wat dat je ze traint of wat dat je ermee doet.

Het volledig lichaam plooit zich echt naar het vak ook, weet je, want je maakt sommige bewegingen gewoon zo vaak. Je moet altijd aan die barre, je staat altijd volledig 180 graden uitgedraaid, non-stop elke dag. Dus het is normaal dat je dan ook in je privéleven gewoon... (*lacht*) ja, een beetje waggelend als een eend door het leven gaat. Dat heet dan beroepsmisvorming, maar dat is het wel, eigenlijk. Ja, dat blijft gewoon in je lichaam.

Ik dans altijd. Altijd. Gewoon in de keuken of met een muziekje op. Maakt niet uit welke stijl of wat dan ook. Dan ja... Dat moet gewoon even... Ik heb geen keus. Ik moet bewegen. Daarom ben je danser geworden, weetje, dat is niet omdat je dan stopt... Die roeping tot het bewegen is bij mij gebleven. Het is alleen een andere vorm. Nu in mijn keuken in plaats van op het toneel.

DOLLY BING BING

[Vocaal fragment uit de song *Eat Me* van Dolly Bing Bing:

'Eat me

Feed me

Beat me

Rape me

Tie me down

Be my limits

Push me down

Break my spirit']

KATHARINA

Elke ochtend transformeert Elisabeth Van Dam in Dolly Bing Bing, een oogverblindend, bijna bovenmenselijk personage dat het midden houdt tussen een Disneyprinses, een atleet en een alien.

DOLLY BING BING

(stromend water)

Als ik in de spiegel kijk, zie ik uhm... wie is dat ja (*lacht*). Het is ook Dolly Bing Bing, maar dat is *Dolly uncensored*, zou je kunnen zeggen... (*lacht*) die nog maar net uit bed gekomen is en geen make-up draagt.

(gerammel van make-updoosje)

Elisabeth Van Dam, ik denk weinig nog aan haar. Er is altijd wel zo die intieme huis figuur, die niet samenvalt met Dolly, maar het is zodra ik bijvoorbeeld *workouts* ga doen of ik ga naar buiten, *en public*, dan is Elisabeth er wel niet echt. Dan heb ik het gevoel dat een andere stem haar heeft overgenomen. Niet dat ik haar heb verborgen ofzo, maar dat ze gewoon in een andere gedaante mag verschijnen. De *Dolly-look* zoals die er uiteindelijk afgewerkt uitziet is heel glamoureuus en heel vrouwelijk, zou

je kunnen zeggen, of heel expliciet . Hij ziet er misschien ook artificieel uit of eh ja...
Mijn smaak is wel fel en extreem.

(shakers uit Eat Me klikken op de achtergrond)

Ik doe natuurlijk eerst om wakker te worden een goeie douche, en dan maak ik mijn gezicht klaar eigenlijk als een soort canvas hè, kleine roodheden en dingen wegwerken met fond de teint. Als dat helemaal mooi is, dan doe ik wat dat *contouring* heet: de natuurlijke vormen die al in mijn gezicht zitten er extra uithalen met donker en licht.

(beats uit Eat Me komen bij de shakers; daarna ook synths)

En daarna werk ik aan mijn ogen. Vooral de eyeliner is het belangrijkste. Dat vraagt veel precisie en een vaste hand, die ik wel heb. En ook valse wimpers doe ik iedere dag op, en wenkbrauwen en blush. Dan mijn favoriete *finishing point* is highlighter. Dus da's eigenlijk wel een mooi transformatiemoment van de nacht naar de dag.

KATHARINA

Wie Dolly ziet in haar make-up en uitdagende outfits, zal misschien niet meteen geloven dat ze naast performer, zanger en danser ook beeldhouwer is, én moeder, én doctor in de filosofie. In haar doctoraat reisde ze door de tijd, om rechtstreeks te kunnen spreken met Goethe, en andere grote denkers.

DOLLY BING BING

Goethe, Kant, eh, Schiller, Wittgenstein en Lichtenberg, dat zijn zo mijn helden een beetje. Die worden altijd zo opgehemeld, zo van 'die goden waar we niet aan mogen komen', maar dat waren ook mensen. En vooral vanuit hun mens-zijn kwam hun denken voort. Hoe kan de mens zijn leven zodanig vormgeven dat zijn ethiek en zijn esthetiek samenvallen? En wij wilden op zoek gaan naar de *Gesamtgestaltung* van de moderne mens, dus hoe dat hij al zijn capaciteiten en talenten als harmonie of als eenheid kan vormen en niet iets onderontwikkeld laat zijn, dus naar het Griekse ideaal, eigenlijk.

En Goethe die incarneerde dat eigenlijk vroeger als mens. Maar ik denk, ja, er kunnen vandaag ook (*lacht*) mensen dat doen. Ik wilde eigenlijk gewoon iets mythologisch creëren eigenlijk. Mezelf op die manier inschrijven in een mythe voor mezelf als Dolly, die daar dan uit gekomen is als een soort futuristische *cyber woman*. Ik noem haar ook altijd een *glamorous alien popstar*.

Als ik Gigi op school kom halen zeggen die meisjes altijd: 'Je ziet er uit als een prinses en je bent zo mooi, maar waarom doe jij dat eigenlijk? Mijn mama doet dat niet. Of mijn mama vindt...' Zo van: 'Mijn mama vindt dat jij altijd een blote buik draagt zo.' (*lacht*) Omdat ik graag zo topjes draag. Ja, ik kleed mij zo wel niet als de doorsnee mama, maar eerder als een soort... Ik zie er altijd uit alsof ik naar een nachtclub vertrek of zo (*lacht*).

KATHARINA

In haar naam, Dolly Bing Bing, komt alles samen.

DOLLY BING BING

Dolly verwijst het meest van al eigenlijk nog naar Lolita, Dolores, Douleur, pijn. Ik vond Dolly ook als naam zo iets heel *cutes* en hypervrouwelijk, meisjesachtig, maar tegelijk ook wel funny. En dan ja, 'Bing Bing' relativeert ook al de zwaarte van in die Dolly-naam.

Door mezelf dat soort beschrijvingen te geven, ben ik mezelf daar naartoe gaan werken ook. Dus ook mijn lichaam compleet naar grenzen te duwen en te verkennen. Om zo, ja, mijn lichaam sterker te maken, als een soort wapen in het vuur te smeden. Omdat ik, ja, Dolly ook zag als een levende sculptuur.

(geluid van voetstappen op een trap)

Ik heb altijd als danser een nauwe band gehad met mijn lichaam te disciplineren en te trainen en altijd wel al een atletisch lichaam gehad, maar ik wilde dat toch verder duwen. Allez, de manier waarop ik mijn lichaam train en er wil laten uitzien op de *stage*, zie ik mijn spieren eigenlijk ook bijna als een soort make-up, of als, dat is mijn kledij eigenlijk. Want ik draag bijna geen outfits, maar ik draag wel die spieren.

(Dolly traint al tellend)

Ik train hier dus elke dag, vooral omdat dit voor mij, ehm, de meest *grounded place* is. Het is een stenen vloer, stevig. Ehm, de ruimte is groot genoeg. Ik heb hier mijn eh matje en een balletbarre en een paar gewichten, maar meer niet. Omdat ik vooral geloof in te trainen en te werken met mijn eigen lichaam.

(gehijg en geblaas)

Ik train wel op, eh, Griekse wijze, dat wil zeggen: helemaal naakt. Mijn trainingen duren meestal minstens een uur, maar dat kan soms twee uur, drie uur, vier uur zijn per dag, afhankelijk van hoe goed ik mij voel. Als ik mij mentaal niet goed voel, dan doe ik er langer over.

(gehijg en geblaas)

Deels heb ik dat nodig, puur mentaal, maar ook, ja, ik denk om de rouw van mijn man zijn overlijden te verwerken, is dat ook iets dat belangrijk is voor mij. Soms, dikwijls eh, dat ik tijdens een training moet huilen. Omdat die fysieke pijn of het afbeulen ook iets anders triggert dat veel dieper zit. Die trainingen duwen mij nog meer zo op mijn rauwe zelf.

(Fragment uit Eat Me van Dolly Bing Bing:

'We loved

With a love that was more than love

*My killer
And I his Dolly*

*We loved
With a love that was more than love
We're a kingdom
By the sea)*

(Voetstappen. Sleutel wordt in het slot gestoken)

Dat is hier een plek (*deur wordt geopend*), eh, waar veel geschiedenis hangt en vooral een plek waar ook alleen maar vrouwen zaten, wat ik wel heel interessant vind.

Want begijntjes, dat waren degenen die, eh, die nergens een plekje hadden in de samenleving. Ze waren niet getrouwd, ze waren geen prostituee of ze waren geen heks, maar ze waren een andere vrouw die om zich veilig te voelen een plekje zochten hè. En een begijnhof was zo'n *beschermhof*. Ja, ik heb ook nergens echt een plek want ja ik ben niet alleen kunstenaar. Ik ben ook filosoof, maar een filosoof die kunst maakt en op een speciale manier aan filosofie doet, en ook dan weer niet volwaardig danser ben omdat ik ook zing en perform. Dus ik zit overal altijd zo in het randje. De enige club waar ik bij behoor zijn de moeders (*lacht*).

(Gigi op de achtergrond)

Gigi is hier bij mij en ik ga even mijn werkkledij aantrekken en mijn sculptuur open doen waar ik aan aan het werken ben.

KATHARINA

In haar atelier pakt Dolly een groot beeld uit. Ze toont me een gedrongen, gebochelde figuur van bijna twee meter lang die over de grond kronkelt, met golvende spieren. Hij reikt zijn hand uit naar een tweede beeld, dat Dolly nog wil maken. De twee figuren zullen elkaars hand proberen vast te pakken. Of proberen ze elkaar juist los te laten?

(Koperkwintet speelt het ritornello uit de proloog van Claudio Monteverdi's Orfeo)

KATHARINA

Gigi, wat zie jij in het beeld?

GIGI

Ehm, dat papa iemand vasthoudt of bijna. En eigenlijk zegt die: 'o nee', want die kan gaan sterven.

(Geklater van water in een emmer. Het geluid van een doek die wordt uitgewrongen)

DOLLY BING BING

Het zijn altijd lichamen die ik boetseer, maar wel vervormde lichamen of bevreemdende lichamen. Voor mij zijn het *alien bodies*. Extreem dynamisch, er zit superveel beweging en kracht in, en spieren zijn heel belangrijk. Maar ook precies altijd alsof er zo'n apocalyps doorheen gegaan is (*lacht*).

Allez, mijn sculpturen onthullen altijd veel van wat er in mij omgaat of zo. Maar toen ik bezig was en er kwam eindelijk echt wel vorm in waarvan ik dacht 'dit zegt iets', dan liep ik rond het beeld en ik was echt geschrokken, omdat ik de houding van mijn man daarin zag. Half verlamd in zijn rolstoel, zijn nek laten hangen, zijn hoofd. Dat drukt eigenlijk volledige wanhoop uit eigenlijk, als je daarnaar kijkt of ook volledige reddeloosheid. Ook al was mijn man toen wel nog altijd dapper en vol hoop, maar ehm, zijn lichaam al niet meer. En ja, dat zag ik ineens, dat dat er zo sterk in opdook. Het gaat ook over dat afscheid denk ik. Dat ga ik nog zien als ik die handen ga boetseren... dat loslaatpunt. De pijn daarvan, of de wanhoop daarvan. En ja, dat punt waar die twee handen aan elkaar trekken en tegelijk denk ik elkaar gaan moeten loslaten, *allez*, dat is iets dat ik ook uitstel.

(Koperkwintet speelt de slotsinfonia van Act II uit Claudio Monteverdi's Orfeo.)

Omdat ik bang ben om dat te doen omdat mij dat zeker pijn gaat doen als ik dat ga boetseren uhm. Omdat datgene wat mij nog steeds bijna met zwartheid of blackout of stilte of stomheid slaat, is het moment van het loslaten van mijn man. Toen hij stierf.

KATHARINA

De man van Dolly, psychoanalyticus Filip Geerardyn, leed aan Amyotrofische Laterale Sclerose of A.L.S.

DOLLY BING BING

Een gruwelijke ziekte waarbij eigenlijk het volledige lichaam aftakelt doordat de werking van de zenuwen gewoon langzaam uitvalt.

Ja, we kwamen tot een moment dat ik zelfs mijn man zijn vingerkootjes moest verplaatsen of verleggen omdat hij zelfs de kracht niet had om dat te bewegen, ehm. En het kwam erop neer toen we dat hoorden van ja hij gaat nog maximum vijf jaar leven met een beetje geluk, maar dat zijn wel jaren waarbij alles altijd maar gaandeweg bergaf gaat, dus dat zijn geen mooie jaren. Integendeel, die worden altijd maar erger en erger... totdat dan de dood daar is.

Ik moest mijn man eten geven, gelijk alsof je een kind eten geeft. We hadden wel gelukkig een verpleegster. Wat ik eerst nog deed was hem wassen en doen, maar dat was gewoon niet te doen omdat wij ook een dochtertje hebben. Maar ik was wel degene die hij het meest vertrouwdde voor zijn zorg. Om hem in bed te leggen, bijvoorbeeld, hem op te tillen iedere avond en uit die vreselijke rolstoel, die als een machine bijna was, te tillen en in bed te leggen. En hij was zo bang als iemand anders dat moest doen omdat hij dacht: 'Die gaat mij laten vallen'. Ja, ik was sterk genoeg. Ehm, ik trainde dag en nacht, bijna, als het ware. Deels om mezelf in leven te houden

als levendige, jonge, sensuele, mooie vrouw. En omdat vanuit mijn dansachtergrond dat altijd al hetgeen is wat mij overeind heeft gehouden, mijn lichaam temmen als het ware. Maar ik trainde ook deels wel om sterk genoeg te zijn voor mijn man, en ook wetende: dat zwaard dat boven je hoofd hangt. Die dood die zo om de hoek hangt en die altijd ergens in de gang wel rond loerde of zo, want er kon altijd iets misgaan, hè. Mijn man droeg een zuurstofmasker en er was eens een keer dat dat losgeschoten was en ik kreeg dat bijna niet op tijd terug en dan kon hij bijna niet meer ademen, zou hij stikken. En altijd was er die angst van: wat als dat 's nachts uitvalt of...

Dus die dreigende dood, om daar opgewassen tegen te zijn, en je bent er niet tegen opgewassen, punt. Maar toch, ik trainde mezelf en mijn lichaam dus ook mijn hart ofzo. Alsof ik mijn hartspier harder wilde maken.

(Koperkwintet speelt de voorzin van de sinfonia uit Act III van Claudio Monteverdi's Orfeo.)

KATHARINA

Samen met haar man daalde Dolly af in een steeds donkerdere wereld.

DOLLY BING BING

Ik beschrijf het dikwijls ook als een plek van horror. Ook al, dat klinkt misschien heel dramatisch, maar alle fysieke ongemakken en lelijkheden die je ziet en aftakeling, dat is zoiets... waar je eigenlijk als mens en zeker als jonge mens niet mee geconfronteerd wilt worden. Totaal niet. Dat is iets gruwelijk.

Mijn man, op het einde van de laatste maanden moest ik om de vijf minuten en uiteindelijk om de minuut op zijn borst duwen, omdat hij die slijmen niet meer... die zouden hem doen stikken, hij kon gewoon niet meer ademen. En *allez*, ik zette mijn wekker 's nachts en ik moest om de twee uur opstaan om hem om te draaien. Ik had geen leven, hij had geen leven.

Dus wij hadden ook beslist om een euthanasie te doen. Ehm, maar we hadden dan gekozen: we zullen nog Sinterklaas doen, zodat Gigi dan haar papa dan nog kan zien. Ehm... ja, dat raakt mij enorm natuurlijk om daaraan te denken. Maar we hebben het niet eens gehaald. Dus, op een avond werd mijn man zo... geraakte niet uit zijn hoest en ik kreeg hem er maar niet uitgeduwd en ik was wanhopig, ik wist niet wat te doen, ik was in paniek. En ik heb dan uiteindelijk de ambulance gebeld, wetende van: ja, misschien gaan die ons kunnen helpen en rijden we dan daarna weer terug en kunnen we de geplande afscheidsdatum hebben.

Ze laden hem uiteindelijk op in de ambulance en we rijden daar naartoe en daar zeggen ze: 'Ja, we gaan hem aan een apparaat moeten leggen'. In ieder geval een waarbij je dikwijls niet meer uit je bewustzijn geraakt.

Mijn man hoorde dat natuurlijk. Hij was daar nog in een soort van doodstrijd, maar hij zei: 'Alsjeblieft niet. Ik wil dat het nu eindigt.' Dus in het midden van de nacht daar heeft hij dat dan moeten beslissen zo. En ik zei: 'Zal ik Gigi nog gaan halen?',

want hij had haar niet meer kunnen vasthouden, niks... Zo hadden we dat ook niet voorzien. Maar hij zei: 'Nee, alsjeblieft, laat haar dat niet zien'. En dat raakt mij eigenlijk nog steeds, dat hij haar ook niet meer heeft kunnen vastpakken of... Dat is heel moeilijk om over te spreken. *(Dolly huilt)*

Maar, ik denk dat het goed was dat ze dat niet heeft gezien. Want dat is iets waar ik nog altijd niet bij kan, dat moment van loslaten echt. Dat is gewoon een soort zwart gat in alle begrip dat je hebt als mens.

Ja, dan komt er dat punt waarop ze een injectie in zijn baxter hebben gedaan. Ik heb hem tot op het einde, zijn hoofd altijd vastgehouden en in zijn oren alles gefluisterd wat er van herinneringen van onze reizen, alle mooie dingen die we hebben meegemaakt in zijn oren gefluisterd, om hem precies in een mooi landschap te kunnen laten wegstappen van mooie herinneringen. Tot er dan een moment komt, ja, dat die langzaam uitgaat of zo.

(Koperkwintet speelt de hele sinfonia uit Act III van Claudio Monteverdi's Orfeo.)

Ik heb hem tot op het einde keihard vastgehouden en dat duurt heel lang eigenlijk. Een halfuur of langer. Maar ik voelde dat hij geen pijn had en tot op het einde heeft hij mij ook nog gerust gesteld van: 'Wees maar blij, alles komt goed, het is zoals het moet zijn.'

Zoals Orfeo zijn geliefde in die onderwereld heeft moeten achterlaten en alleen heeft moeten terugkeren, ben ik... Ik was ergens bijna mee. Want ik hield hem met mijn ogen dicht vast en ik voelde langzaam zijn adem stilstaan. Dus je zit mee bijna in zijn lichaam. En dan moet je alleen terug, ja, dat is iets afgrijselijk. En ik weet dat ik toen in dat ziekenhuis door een koude gang liep en het was allemaal zwart en raar en onbegrijpelijk.

Ik denk wel dat ik daar iets mee moet doen, met dat punt van loslaten. Daarom misschien dat dat in mijn sculptuur zal verschijnen. Of ik hoop het, omdat het mij zoveel pijn doet.

Allez, ik denk wel altijd dat hij alles ziet en voelt en... omdat ik wel geloof dat iemands ziel of geest wel... Dat is ergens naartoe, maar hoe of in welke vorm...

Iedereen wordt geboren en alles wat je daartussenin liefhebt, zal ook vergaan. Dat zijn zo'n individuele ervaringen. Ja... hoe jij effectief voelt hoe het hart van uw geliefde langzaam stopt. Tja, wie kan dat begrijpen dan alleen jij op dat moment. Je moet daar allemaal alleen doorheen. Dat is zo'n lange tunnel.

Maar als je dat kunt doen, ja, letterlijk met de uitgestoken hand van de kunst of de muziek...

(Koperkwintet speelt de melodie van Dolly Bing Bings song Orfeo)

... dan heeft dat plots iets moois of iets episch of iets waar dat het leed plots iets heldhaftigs heeft. En dat is voor mij bijna de enige manier om er wat zin aan te geven, want hier alleen maar zijn om verdriet en pijn te hebben, dat wil niemand.

Maar de kunst weet dat, ja, voor iedereen zo tastbaar te maken en zo voor jou te spreken bijna. Ook al vind ik dat ook droevig van Orfeo, tegelijkertijd geeft mij dat ook een soort... Het is een vorm waarin je jezelf kunt leggen, als bijna een soort... Ja, een voorganger. Hij ging letterlijk voor mij, daalde hij mee af en ja, dat zorgt dat je je minder alleen voelt. En ook dat er op de plek waar er niets meer te begrijpen valt, of de plek waar dat er ook alleen maar pijn of gruwel is, dat er plots schoonheid verschijnt.

Orfeo staat voor mij voor zoveel. Deels voor dat verhaal van die afscheid, maar ook, ja, Orfeo staat ook voor de muziek. Het begrip dat muziek en schoonheid eigenlijk voortkomt uit verdriet of uit tragedie, dat is voor mij altijd al een van de meest inspirerende gegevens geweest. Daar waar leed is, op die plek moet er iets komen waar eigenlijk niets, geen woorden, geen concept kan verschijnen, behalve misschien een kreet, die dan ineens een mooiere vorm krijgt en een zang wordt.

(Fragment uit de song Orfeo van Dolly Bing Bing:

'Like Orfeo lost his sweet lover

I have to let you go along the way

Ending your story I'll sleep so deep

I am not frightened anymore

Let me hold you tight

That empty spot needs your stain

It is time to lovingly set you free

Like the arrow from my trembling bow')

AFTITELING

KATHARINA

Je hoorde de stemmen van Jeroen Brouwers...

JEROEN BROUWERS

Was voor je blijven kijken, kerel.

KATHARINA

Dolly Bing Bing...

DOLLY BING BING

Ik noem haar ook altijd een *glamorous alien popstar*.

KATHARINA

Tom De Jager...

TOM DE JAGER

En dan dacht ik van: ja, *no way*.

KATHARINA

... en mezelf, Katharina Smets.

De stemmen is een podcast van Opera Ballet Vlaanderen.

Onze sound designer is Maarten Buyl.

Onze hoofdredacteur is Katherina Lindekens.

Onze producenten zijn Annelien De Rycke en Noemi Suarez Sanchez.

Onze redactie, dat zijn Ilse Degryze, Wilfried Eetezonne, Claïs Lemmens, Joren Sanders en Tom Swaak.

Onze adviseur is Randy Vermeulen.

Veel dank aan het koperkwintet van Opera Ballet Vlaanderen: dat zijn Carlo Mertens, Serge Rigamont, Tom Seynaeve, Alex Van Aeken en Frank Vantroyen. Voor deze aflevering bewerkten zij muziek van Dolly Bing Bing, en fragmenten uit de opera *Orfeo* van Claudio Monteverdi.

Dank ook aan producer Laurens Mariën en pianiste Albina Skvirskaya.

Jeroen Brouwers las voor uit zijn autobiografische roman *De zondvloed*.

De Stemmen is een trots lid van podcastgezelschap Luyster.

Volgende keer in *De Stemmen*: verhalen over de roep van de zee, en andere verlangens.

PATRICK VAN CRAEYNEST

Alle schepen hebben nu satellietontvangst, en als je op zee bent en je krijgt een berichtje van het thuisfront: '*Allez*, ik ben weg hè, met de meubels en alles erop en eraan'. En je kunt er niet af, je kunt niet niet weg van dat schip. Dus heel veel problemen komen van het land waar je niets aan kan doen.

Ik heb er weten overboord springen, hè. Die een slechte melding kregen van hun meisje: 'Ja, ik ga het afmaken, het is gedaan, hè, ik wil je niet meer zien'. Die werd gek, hè. Maar in mijn tijd, hè, als ik echt heimwee had, dan schreef ik brieven. Naar mijn partner, en op het einde van de reis gaf ik die brieven aan haar, zodat ze dat in de volgende reizen kon lezen. Maar ik heb zeer veel mijn partner gemist op zee.

KATHARINA

Tot binnenkort, op operaballet.be